

Förskolan

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande ett fyrtiotal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2011 om förskolan.

Utskottet påminner om att i över hälften av Sveriges kommuner finns inte barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Det ställer självklart till problem för de föräldrar som arbetar på dessa tider. Föräldrar som arbetar, eller skulle kunna arbeta, på kvällar, nätter och helger ska under trygga former få sitt behov av barnomsorg tillgodosett. Utskottet vill därför att regeringen inom ramen för budgetprocessen återkommer till riksdagen med förslag till ett stimulansbidrag så att kommunerna i ökad utsträckning erbjuder barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Vad utskottet har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed bifalls delvis två motionsyrkanden.

Övriga motionsyrkanden avstyrks. Dessa yrkanden rör frågor som kvalitetsprogram för förskolan, barngruppernas storlek samt villkor för kommunala och fristående förskolor. Jämställdhet och värdegrund i förskolan tas upp, liksom arbetsmiljö, bibliotek och näringsriktig mat. Vidare behandlas vissa frågor om erbjudande av barnomsorg, såsom avgiftsfri förskola, förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga samt barnomsorgsgaranti. Också frågor om pedagogisk omsorg och öppen förskola tas upp.

Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till gällande bestämmelser, vidtagna åtgärder samt till pågående utrednings- och beredningsarbete.

I betänkandet finns tolv reservationer från samtliga åtta partier. Miljöpartiet och Vänsterpartiet har lämnat särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Utskottets överväganden	7
Kvalitet och verksamhet i förskolan	7
Arbetsmiljö, bibliotek samt mat	16
Barnomsorg på kvällar, nätter och helger	19
Vissa frågor om erbjudande av barnomsorg	21
Pedagogisk omsorg och öppen förskola	24
Medicinering samt krigstraumatiserade barn	26
Reservationer	28
1. Kvalitetsprogram för förskolan, punkt 1 (S)	28
2. Förskolan, barnomsorgspong och vårdnadsbidrag, punkt 3 (S, MP, V)	29
3. Villkor för kommunala och fristående förskolor, punkt 4 (V)	29
4. Värdegrund i förskolan, punkt 6 (SD)	30
5. Bibliotek, punkt 8 (V)	31
6. Näringsriktig mat, punkt 9 (MP)	32
7. Barnomsorg på kvällar, nätter och helger, punkt 10 (M, FP, C, KD)	32
8. Avgiftsfri förskola, punkt 11 (S, V)	34
9. Barnomsorgsgaranti, punkt 13 (S, V)	34
10. Barnomsorg vid barns sjukdom, punkt 14 (V)	35
11. Syskonförtur, punkt 15 (S, SD)	35
12. Pedagogisk omsorg och öppen förskola, punkt 16 (S)	36
Särskilda yttranden	37
1. Kvalitetsprogram för förskolan, punkt 1 (MP)	37
2. Barngruppernas storlek, punkt 2 (MP)	37
3. Barnomsorg på kvällar, nätter och helger, punkt 10 (V)	38
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	39
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	39
<i>Bilaga 2</i>	
Finansutskottets yttrande	43
 <i>Tabell</i>	
Tabell 1 Antalet inskrivna barn i omsorg under kvällar, nätter och helger	20

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Kvalitetsprogram för förskolan**

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (S)

2. **Barngruppernas storlek**

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub294 av Matilda Ernkrans och Lennart Axelsson (båda S)
och

2011/12:Ub377 av Åsa Lindestam m.fl. (S).

3. **Förskolan, barnomsorgspeng och vårdnadsbidrag**

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 8.

Reservation 2 (S, MP, V)

4. **Villkor för kommunala och fristående förskolor**

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub285 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 2 och

2011/12:Ub453 av Peter Persson (S).

Reservation 3 (V)

5. **Jämställdhet**

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub347 av Annika Carlsson (C) yrkande 1.

6. **Värdegrund i förskolan**

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub489 av Richard Jomshof m.fl. (SD).

Reservation 4 (SD)

7. **Arbetsmiljö**

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So294 av Anders Andersson (KD) yrkande 2,

2011/12:Ub220 av Hillevi Larsson (S) yrkandena 1 och 2 samt

2011/12:Ub412 av Emma Henriksson (KD).

8. **Bibliotek**

Riksdagen avslår motion

2011/12:Kr307 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 14.

Reservation 5 (V)

9. Näringsriktig mat

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub201 av Jabar Amin m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 6 (MP)

10. Barnomsorg på kvällar, nätter och helger

Riksdagens tillkännager för regeringen vad utskottet anför om barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2011/12:So658 av Magnus Ehrencrona m.fl. (MP) yrkande 12 och

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 5 och avslår motionerna

2011/12:Ub229 av Åsa Lindestam m.fl. (S),

2011/12:Ub302 av Ann-Christin Ahlberg (S),

2011/12:Ub316 av Börje Vestlund m.fl. (S),

2011/12:Ub372 av Hillevi Larsson m.fl. (S),

2011/12:Ub393 av Christina Oskarsson (S),

2011/12:Ub400 av Anna Wallén m.fl. (S),

2011/12:Ub438 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S) och

2011/12:Ub444 av Fredrik Lundh Sammeli och Hannah Bergstedt (båda S).

Reservation 7 (M, FP, C, KD)

11. Avgiftsfri förskola

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 7.

Reservation 8 (S, V)

12. Förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub367 av Lena Hallengren (S).

13. Barnomsorgsgaranti

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub410 av Emma Henriksson (KD) och

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 9 (S, V)

14. Barnomsorg vid barns sjukdom

Riksdagen avslår motion

2011/12:So569 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V) yrkande 12.

Reservation 10 (V)

15. Syskonförtur

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 6.

Reservation 11 (S, SD)

16. Pedagogisk omsorg och öppen förskola

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 9.

Reservation 12 (S)

17. Medicinering samt krigstraumatiserade barn

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub303 av Ann-Christin Ahlberg (S) och

2011/12:Ub483 av Åsa Lindestam m.fl. (S) yrkandena 1–3.

Stockholm den 26 april 2012

På utbildningsutskottets vägnar

Margareta Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Margareta Pålsson (M), Ibrahim Baylan (S), Oskar Öholm (M), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Nina Lundström (FP), Richard Jomshof (SD), Camilla Waltersson Grönvall (M), Adnan Dibrani (S), Roger Haddad (FP), Annika Eclund (KD), Wiwi-Anne Johansson (V), Pia Hallström (M) och Agneta Luttröpp (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande ett fyrtiotal motionsyrkanden om förskolan från allmänna motionstiden 2011. Förslagen återfinns i bilaga 1.

Utbildningsutskottet har inhämtat ett yttrande från finansutskottet om motionerna 2011/12:Ub456 yrkande 5 och 2011/12:So658 yrkande 12 om barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Finansutskottets yttrande återfinns i bilaga 2.

Den 17 april 2012 informerade statssekreterare Amelie von Zweigbergk, Utbildningsdepartementet, utskottet i frågan om barnomsorg på kvällar, nätter och helger.

Utskottets överväganden

Kvalitet och verksamhet i förskolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om olika aspekter på kvalitet och verksamhet i förskolan. Motionsyrkandena rör kvalitetsprogram för förskolan, barngruppernas storlek, förhållandet mellan förskolan respektive barnomsorgsavgift och vårdnadsbidrag, villkor för kommunala och fristående förskolor, jämställdhet samt värdegrund i förskolan.

Jämför reservationerna 1 (S), 2 (S, MP, V), 3 (V) och 4 (SD) samt särskilda yttrandena 1 (MP) och 2 (MP).

Motionerna

Kvalitetsprogram för förskolan

Socialdemokraterna framhåller i kommittémotion 2011/12:Ub456 yrkande 1 att ett kvalitetsprogram för förskolan måste upprättas. Programmet bör bygga på fyra punkter: en satsning på personalens pedagogiska kompetens; en förstärkning av förskolans kunskapsuppdrag, inklusive möjligheten att pröva på främmande språk redan i förskolan; en kvalitetssäkring av all förskoleverksamhet samt en utökad rätt till förskola, där möjligheterna till barnomsorg på kvällar, nätter och helger måste öka.

I yrkande 2 i samma motion betonas vikten av att utveckla det pedagogiska ledarskapet och personalens kompetens. Samarbetet mellan förskola och skola behöver utvecklas. I en jämställd förskola trivs, utvecklas och lär sig både flickor och pojkar mycket. Svårigheterna att rekrytera män till förskolan är ett stort problem. Då jämställdhet är ett kunskapsområde krävs kompetensutveckling för personalen och genuspedagoger bör engageras i verksamheten. Sverige behöver även en samlad nationell it-strategi för förskola och skola.

Barngruppernas storlek

I den enskilda motionen 2011/12:Ub294 (S) framhålls behovet av mindre barngrupper, fler yrkeskategorier och ökad kvalitet i förskolan.

Enligt den enskilda motionen 2011/12:Ub377 (S) bör en översyn av barngruppernas storlek och sammansättning i relation till personalitet och personalens pedagogiska kunskaper i förskolan genomföras.

Förskolan, barnomsorgspeng och vårdnadsbidrag

Socialdemokraterna framhåller i kommittémotion 2011/12:Ub456 yrkande 1 att det är viktigt att förskolan håller hög kvalitet. Reformen som vårdnadsbidrag och barnomsorgspeng är problematiska eftersom de dränerar förskolan på resurser. Vårdnadsbidraget och barnomsorgspengen kan bidra till att försämra barnens framtida skolprestationer och bör därför avskaffas.

Villkor för kommunala och fristående förskolor

Vänsterpartiet anför i kommittémotion 2011/12:Ub285 yrkande 2 att enligt den nuvarande lagstiftningen är en kommun tvungen att godkänna och betala bidrag till alla privata förskolor som bedöms följa lagar och regler oavsett om dessa förskolor behövs eller inte. Motionärerna önskar att kommunen i stället ska få rätt att själv bestämma om den vill skriva avtal med enskilda förskolor och på så sätt kunna planera utbudet av förskolor efter de behov som finns. Kommunen måste också få bättre möjligheter att granska både de personer och de organisationer som vill starta en förskola för att hindra oseriösa personer att ens få chansen att driva förskolor. I avtalen bör också ingå att alla förskolor är skyldiga att delta i kommunens kvalitetsutveckling och även att de enskilda förskolorna kan granskas på samma sätt som de kommunala. Regeringen bör därför återkomma med förslag till en ändring av skollagen för att ge kommunen makt över etableringen av nya förskolor genom att ingå avtal med privata utförare.

I den enskilda motionen 2011/12:Ub453 (S) föreslås ett tillkännagivande om behovet av likvärdiga villkor i kommunala och fristående skolor. Det finns inget annat krav på en fristående förskola än att denna ska följa skollagen och läroplanen för förskolan. Lagstiftningen måste enligt motionären ses över i syfte att garantera hög kvalitet i all förskoleverksamhet.

Jämställdhet

I den enskilda motionen 2011/12:Ub347 (C) anförts att regeringen bör ta initiativ till att göra en kunskapssammanställning och en utvärdering av metoder och arbetssätt som bidrar till att motverka traditionella könsmönster i verksamheten i förskolan och skolan.

Värdegrund i förskolan

I den enskilda motionen 2011/12:Ub489 (SD) föreslås ändringar i Läroplan för förskolan Lpfö 98 (reviderad 2010). Politisk diskriminering bör skrivas in som diskrimineringsgrund. Begreppet ”kulturell mångfald” utgår och i stället formuleras krav på medvetenhet om och en förståelse av det egna kulturarvet. Kravet att motverka traditionella könsmönster och könsroller tas bort. Barnen ska ges möjlighet att utvecklas fritt till egna självständiga individer, utan påverkan av varken traditionella eller otraditionella könsmönster. Modersmålsträningen i förskolan bör enligt motionen utvecklas.

Utskottets ställningstagande

Kvalitetsprogram för förskolan

Utskottet vill inledningsvis framhålla att från att ha varit en del av familjepolitiken ingår förskolan sedan slutet av 1990-talet som det första steget i ett sammanhållet utbildningssystem. Genom införandet av en läroplan för förskolan (Lpfö 98) har förskolans pedagogiska uppdrag förtydligats och verksamheten fått mer preciserade nationella mål. Genom den nya skollagen (2010:800) har förskolans regelverk integrerats i skollagen och bildar nu en egen skolform inom utbildningsväsendet med samma övergripande mål som andra skolformer (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370). Förskolan utgör nu det första steget i utbildningssystemet. Avsikten är dock inte att ändra förskolans uppdrag där omsorg och lärande bildar en helhet.

Hösten 2011 var 86 procent av alla barn i åldern 1–5 år i befolkningen inskrivna i antingen förskola eller pedagogisk omsorg. År 2011 var 472 200 barn inskrivna i förskola, en ökning med 3 procent från året innan. Aldrig tidigare har så många barn gått i förskolan som 2011. Sett över en tioårsperiod har andelen inskrivna barn i förskola konstant ökat. Fördelningen mellan flickor och pojkar är jämn (Barn och personal i förskolan hösten 2011, Skolverket, pm 2012-03-15).

Utskottet vill påminna om att det i 1 kap. 4 § skollagen (2010:800) anges att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

I skollagen (8 kap. 2 §) anges vidare att förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Vidare ska förskolan främja allsidiga kontakter och social gemenskap och förbereda barnen för fortsatt utbildning.

I Läroplan för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010, senast ändrad den 1 augusti 2011) anges att förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda

en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I samarbete med hemmen ska barnens utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar främjas.

Förskolan ska enligt Läroplan för förskolan vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. Personalens förmåga att förstå och samspela med barnet och få föräldrarnas förtroende är viktig, så att vistelsen i förskolan blir ett positivt stöd för barn med svårigheter. Alla barn ska få erfara den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen.

Utskottet vill vidare erinra om att riksdagen i april 2009 beslutade att införa allmän förskola även för treåringar fr.o.m. den 1 juli 2010 (prop. 2008/09:115, bet. 2008/09:UbU11, rskr. 2008/09:220). Det innebär att alla barn ska erbjudas minst 525 avgiftsfria timmar om året i förskola fr.o.m. höstterminen det år de fyller tre år (skollagen [2010:800] 8 kap. 4 §). Beslutet innebär också att kommunen ska informera barns vårdnadshavare även om andra verksamheter än förskola. Om barnets vårdnadshavare önskar pedagogisk omsorg i form av t.ex. familjedaghem, flerfamiljslösningar eller andra pedagogiska verksamhetsformer i stället för förskola för sina barn bör kommunen sträva efter att tillgodose detta önskemål.

När det gäller satsningar på förskolepersonalens pedagogiska kompetens vill utskottet framhålla att alla barn i förskolan ska möta personal som är kvalificerad för yrket. Eftersom förskollärarna har fått ett tydligare ansvar för det pedagogiska arbetet har en rad åtgärder vidtagits för att särskilt stärka denna yrkesgrupp. En ny förskolläraryrkesutbildning startade hösten 2011. Förskolläraryrkesexamen omfattar 210 högskolepoäng, och utbildningen är tydligt inriktad mot arbete i förskolan. Den blivande förskolläraren ska genom utbildningen få den kunskap och kompetens som krävs för att möta de yngsta barnens behov av utveckling, lärande och omsorg. För att locka fler studenter till förskolläraryrkesutbildningen har regeringen gett Statens skolverk i uppdrag att göra en informationskampanj.

En förskolläraryrkeslegitimation införs också för att höja yrkets status och garantera kvaliteten. Endast den som har förskolläraryrkeslegitimation ska få tillsvidareanställas som förskollärare.

Utskottet anser att mixen av förskollärare, barnskötare och andra pedagoger i förskolan är av stor betydelse för barnens utveckling. För att förskolan ska leva upp till skollagens och läroplanens mål genomförs olika satsningar. Under 2009–2011 genomfördes en utbildningssatsning genom det så kallade Förskolelyftet, som gav möjlighet för förskollärare, barnskö-

tare m.fl. inom förskolan att fortbilda sig. Skolverkets utvärdering visar att omkring 4 000 barnskötare, förskollärare och personal med pedagogiskt ledningsansvar har fått fortbildning genom Förskolelyftet under 2009 och 2010. Antalet huvudmän som deltar i satsningen ökar och har ökat från 170 huvudmän höstterminen 2009 till 324 huvudmän höstterminen 2010 (Redovisning av uppdrag om att utvärdera fortbildning av personal i förskolan, Skolverket, 2011-03-14, dnr 2011:203).

I budgetpropositionen för 2012 följdes satsningen upp med ytterligare satsningar på kompetensutveckling för förskollärare och förskolechefer. I budgetpropositionen redovisades satsningar om totalt ca 120 miljoner kronor under 2012–2014 inom områdena uppföljning och utvärdering samt barn i behov av särskilt stöd. Förskolelyftet II innebär fortbildning för förskollärare och förskolechefer. Regeringen beslutade i december 2011 om ett uppdrag till Skolverket att svara för denna fortbildning (U2011/6674/S). Skolverket kommer i samarbete med de lärosäten som utfärdar förskollärarexamen att erbjuda fortbildning inom två områden:

- Förskollärare och förskolechefer erbjuds fortbildning som inriktas på uppföljning och utvärdering av förskolans verksamhet.
- Förskollärare erbjuds fortbildning som inriktas på barn som behöver särskilt stöd när det gäller deras språkliga, kommunikativa och matematiska utveckling.

Utskottet vill vidare anföra att genom en satsning på forskarskolor har det blivit möjligt för förskollärare att forska med bibehållen lön. Satsningen fortsätter till och med 2014. Syftet är att stärka forskningen på förskoleområdet och på så sätt utveckla kvaliteten i förskolan. Förskollärare som har avlagt minst licentiatexamen inom ett område som omfattas av förskolans uppdrag och som under minst fyra års tjänstgöring visat pedagogisk skicklighet kan utnännas till lektor.

Under hösten 2010 granskade Statens skolinspektion 16 kommunala förskolor. Granskningen är publicerad i rapport 2011:10 Förskolans pedagogiska uppdrag. Resultaten gäller endast de granskade förskolorna, och det går enligt Skolinspektionen inte att dra några generella slutsatser av granskningen. Sammanfattningsvis bildar omsorg, fostran och lärande inte alltid en balanserad helhet. Varje förskola som har ingått i granskningen har fått ett eget beslut där Skolinspektionen beskriver och bedömer just den förskolan. Förskolan ska efter sex månader redovisa till Skolinspektionen vilka utvecklingsinsatser som har gjorts för att avhjälpa bristerna.

I en pågående granskning fokuserar Skolinspektionen på hur förskolorna arbetar med det förstärkta pedagogiska uppdraget. Cirka 40 förskolor ingår i granskningen. Granskningens huvudrapport kommer enligt planeringen att publiceras i mitten av juni 2012.

När det gäller en samlad nationell it-strategi för förskola och skola vill utskottet erinra om att regeringen hösten 2011 beslutade om en digital agenda för Sverige. Där framhålls att läroplanernas mål är att eleverna ska

få den digitala kompetens som behövs i dagens samhälle och att skolans huvudmän – kommuner och fristående aktörer – har ansvar för att läroplanerna följs. Läroplanerna uttrycker enligt utskottets uppfattning en samlad nationell syn på it i skolan.

Vidare har Skolverket i uppdrag att främja utvecklingen och användningen av informations- och kommunikationsteknik (IKT) i förskolor, skolor och verksamheter samt hos skolhuvudmän. Skolverket ska i sitt arbete utgå från målgruppers olika behov och förutsättningar vid spridandet av kunskap om användningen och utformningen av bl.a. IKT i läroprocesser, digitala lärverktyg och lärande exempel inom området. Vidare ska Skolverket bedöma verksamheters och huvudmäns utvecklingsbehov när det gäller IKT-användningen inom förskola, skola och vuxenutbildning samt ge förslag på eventuella insatser. Uppdraget ska redovisas vart tredje år, nästa gång senast i april 2013.

Utskottet vill avslutningsvis påminna om att utskottet i motionsbetänkandet 2010/11:UbU6 Förskolan m.m. avstyrkte motioner om att undervisning i engelska borde införas i förskolan. Utskottet instämde i att goda kunskaper i engelska är viktiga för svenska elever i högre åldrar, men var inte, med hänvisning bl.a. till läroplanen för förskolan (Lpfö 98), berett att ställa sig bakom ett tillkännagivande om att införa undervisning av engelska i förskolan.

Utskottet kan sammanfattningsvis konstatera att förskolans pedagogiska uppdrag har förtydligats och olika åtgärder har vidtagits i syfte att utveckla personalens pedagogiska kompetens. Reformerna syftar till att utveckla och säkerställa en förskola av hög och jämn kvalitet.

Utskottet tar upp frågor om barnomsorg på kvällar, nätter och helger samt jämställdhet längre fram i betänkandet.

Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 2011/12:Ub456 yrkan-dena 1 och 2.

Barngruppernas storlek

Utskottet vill inledningsvis påminna om att enligt 8 kap. 8 § skollagen (2010:800) ska huvudmannen se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö.

Hösten 2011 var det genomsnittliga antalet barn per grupp i förskolan 16,8, jämfört med 16,9 året innan. Mellan 1990 och början av 2000-talet ökade den genomsnittliga gruppstorleken i förskolan från 14,4 barn per grupp till över 17. Sedan 2006 har antalet barn per grupp varit färre än 17.

Antalet grupper har blivit fler i takt med att allt fler barn har skrivits in i förskolan. Hösten 2011 fanns det totalt 28 100 grupper (avdelningar) i förskolan. Nästan hälften av dessa grupper (44 procent) hade liksom hösten 2010 mellan 16 och 20 barn. År 2011 hade 18 procent av alla grupper 21 barn eller fler. Det är ungefär samma andel som året innan. Den

ökning av andelen stora grupper som har varit under flera år verkar enligt Skolverket ha stannat av. År 2003 hade 15 procent av grupperna så många barn, dvs. 21 barn eller fler.

Fristående förskolors barngrupper är i genomsnitt något mindre än barngrupperna i kommunala förskolor. I kommunala förskolor har en grupp i genomsnitt 17,0 barn och i fristående förskolor 16,2 barn. Stora barngrupper, 21 barn eller fler, är ungefär lika vanliga i kommunala som i fristående förskolor. Däremot är små grupper vanligare i fristående förskolor än i kommunala förskolor. Detta gäller i synnerhet småbarnsgrupperna.

Variationerna mellan kommungrupper när det gäller barngruppernas storlek är förhållandevis små.

Hösten 2011 gick det 5,3 barn per årsarbetare jämfört med 5,4 året innan. Det utgick ett riktat statsbidrag till kommunerna under 2005 och 2006 för att öka personaltäteten i förskolan. Statsbidraget resulterade i att antalet barn per årsarbetare sjönk 2005 och 2006. Bidraget upphörde 2007 och inlemmades i det generella bidraget till kommunerna. Antalet barn per årsarbetare har därefter ökat och ligger nu på samma nivå som för tio år sedan (Barn och personal i förskolan hösten 2011, Skolverket, pm 2012-03-15).

Hösten 2010 arbetade 85 600 årsarbetare i förskolan, vilket är knappt 1 900 fler än 2009. Samtidigt har andelen personal med pedagogisk högskoleutbildning ökat med en halv procentenhet, till 54,4 procent, jämfört med 2009. Personal med barnskötarutbildning utgjorde 38 procent av de anställda i förskolan hösten 2010, vilket är knappt en procentenhet lägre än föregående år. Andelen kvinnor av de anställda uppgick hösten 2010 till 97 procent. Denna andel har varit i stort sett konstant under senare år (prop. 2011/12:1, utg.omr. 16 s. 78).

Utskottet vill understryka att huvudmannen har ansvar för att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och avstyrker med hänvisning till det anförda motionerna 2011/12:Ub294 och 2011/12:Ub377.

Förskolan, barnomsorgspeng och vårdnadsbidrag

Utskottet vill framhålla att under den föregående mandatperioden genomfördes en familjepolitisk reform bestående av ett frivilligt kommunalt vårdnadsbidrag, jämställdhetsbonus, barnomsorgspeng och ökat pedagogiskt uppdrag i förskolan. Syftet med reformerna är att valfriheten, mångfalden och kvaliteten ska öka så att de bättre möter familjernas behov. Med reformerna får föräldrarna ökade möjligheter att välja den typ av verksamhet som är lämplig för just deras barn, i deras situation.

Utskottet kan inte dela uppfattningen i motionen att dessa reformer står i motsats till att förskolan håller hög kvalitet. Som framgår ovan i avsnittet om kvalitetsprogram för förskolan vidtas en mängd åtgärder som syftar till hög kvalitet i förskolan. Därmed avstyrks motion 2011/12:Ub456 yrkande 8.

Villkor för kommunala och fristående förskolor

Utskottet vill påminna om att enligt 8 kap. 21 § skollagen (2010:800) ska bidrag till fristående förskolor bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sina egna förskolor (för bidrag för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd gäller särskilda regler).

Det är den kommun där verksamheten ska bedrivas som ska godkänna den fristående förskolan. Beslutet ska avse en viss förskoleenhet. Kommunen ska även ge bidrag till och ha tillsyn över verksamheten (skollagen [2010:800] 2 kap. 5 och 7 §§).

Huvudregeln är att en kommun bara ska godkänna och ge bidrag till huvudmannen för en fristående förskola om den är öppen för alla barn som ska erbjudas förskola. Vidare ska kommunen bedöma om huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen, bl.a. förskolans möjligheter att arbeta efter skollagens regler och läroplanens mål och riktlinjer (skollagen [2010:800] 2 kap. 7 §, 8 kap. 18 och 21 §§).

De allmänna bestämmelserna om förskolor i skollagen gäller även för fristående förskolor. Fristående förskolor står under tillsyn av den kommun där verksamheten bedrivs. Kommunen har rätt att på plats granska verksamheten och inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. På uppmaning av kommunen är den som ansvarar för den fristående förskolan skyldig att göra sammanställningar som behövs för tillsynen. Kommunen ska vidare, inom ramen för sin tillsyn, lämna råd och vägledning till den fristående förskolan. Skolinspektion har tillsyn över hur kommunerna fullgör sitt tillsynsansvar samt över hur den fristående förskolan följer bestämmelserna i skollagen om åtgärder mot kränkande behandling (skollagen [2010:800] 26 kap. 4, 6–9 §§).

Utskottet vill vidare erinra om att under 1990-talet blev enskilda förskolor allt vanligare. Hösten 2010 gick ca 19 procent av alla inskrivna barn i en enskild förskola, 4 procentenheter mer än tio år tidigare (Skolverkets lägesbedömning 2011 Del 1 – Beskrivande data, rapport 2011:363, s. 13). År 2011 var andelen också 19 procent (Barn och personal i förskolan hösten 2011, Skolverket, pm 2012-03-15). Utskottet vill framhålla värdet av att familjernas valfrihet har ökat genom ett breddat utbud av förskolor.

I behandlingen av proposition 2008/09:171 Offentliga bidrag på lika villkor underströk utskottet (bet. 2008/09:UbU13 s. 9) att begreppet ekonomiska villkor ska ses i vid mening så att regler för kommunal planering och verksamhetsutövning inte används för att försämra friskolornas möjlighet till etablering och överlevnad. Ett exempel på det är tillämpningen av plan- och bygglagstiftningen, ett annat är tillämpningen av kommunallagen vid försäljning av kommunala skolor till fristående huvudman. Principerna om konkurrensneutralitet och likabehandling är förutsättningar för en sund konkurrens och en positiv utveckling i samspelet mellan kommunala och fristående skolor.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motionerna 2011/12: Ub285 yrkande 2 och 2011/12:Ub453.

Jämställdhet

Utskottet vill påminna om att jämställdhet mellan könen enligt läroplanen för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010) är ett av de värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. För att få en förskollärarexamen enligt den nya examensbeskrivningen som tillämpas från och med hösten 2011 krävs bl.a. att studenten ska ha förmåga att beakta och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten.

I motionen berörs både förskolan och skolan i övrigt. Utskottet vill framhålla att flera insatser som rör jämställdhet i skolan genomförs. Skolverket har under 2008–2010 genomfört ett omfattande regeringsuppdrag som rör jämställdhet i skolan. Bland annat har insatser genomförts för att öka kompetensen i syfte att generellt främja jämställdhet. I juni 2011 gav regeringen ett uppdrag till Skolverket (U2011/4050/S) som bl.a. innefattar insatser för kompetensutveckling i syfte att främja jämställdhet i skolan. Regeringen uppdrog vidare i december 2011 åt Skolverket att genomföra insatser i syfte att främja jämställdhet i skolväsendet (U2011/7067/S). En av insatserna är att genomföra en kartläggning och analys av åtgärder som har vidtagits i syfte att öka andelen män i förskolan. Uppdraget ska samordnas med det uppdrag som regeringen gav till Skolverket i juni 2011 (U2011/4050/S).

Skolverkets insatser för fortbildning i syfte att generellt främja jämställdhet har även riktats till förskolan. Under 2010 var cirka en femtedel av dem som deltog i fortbildningskursen om jämställdhet förskollärare.

Ansvaret för förskolans verksamhet och anställning av personal ligger ytterst på huvudmännen, kommuner och enskilda. Enligt skollagen (2010:800) ska huvudmannen se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling och att förskollärare och annan personal har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet. Enligt den reviderade läroplanen för förskolan har förskolechefen ett särskilt ansvar för att personalen kontinuerligt får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

På Genusskolan.se finns information om forskning om genus och jämställdhet i förskola, grundskola och gymnasieskola. Genusskolan.se tillhandahålls av Nationella sekretariatet för genusforskning som är en enhet under Göteborgs universitet.

Utskottet konstaterar att det finns ett omfattande arbete inom området och avstyrker därmed motion 2011/12:Ub347 yrkande 1.

Värdegrund i förskolan

För varje skolform och för fritidshemmet ska gälla en läroplan som utgår från bestämmelserna i skollagen (2010:800). Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen (1 kap. 11 §). Genom denna bestämmelse finns det nu en tydligare lagfäst värdegrund för alla skolformer.

Läroplanen är vid sidan av skollagen det viktigaste styrdokumentet för verksamheten i förskola, skola, vuxenutbildning och fritidshem. Läroplanen och de värderingar som uttrycks där ska omfattas av alla och vara hållbara över tiden. Regeringen fastställer därför läroplaner i enlighet med principer som beslutats av riksdagen. Den gällande läroplanen Lpfö 98 (reviderad 2010) gäller från och med den 1 juli 2011.

Utskottet anser att den gällande läroplanen ger uttryck för en tydlig värdegrund. Motionärernas förslag att ta bort t.ex. kravet på att motverka traditionella könsmonster och att avveckla modersmålsträningen är steg i fel riktning.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 2011/12: Ub489.

Arbetsmiljö, bibliotek samt mat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om arbetsmiljö, bibliotek samt näringsriktig mat.

Jämför reservationerna 5 (V) och 6 (MP).

Motionerna

Arbetsmiljö

I den enskilda motionen 2011/12:Ub220 (S) yrkandena 1 och 2 föreslås att skyddsombud för förskolebarn och yngre skolbarn ska ha samma rättigheter att agera mot arbetsmiljöfaror som de anställdas skyddsombud har enligt arbetsmiljölagen. En förälder eller annan närstående skulle kunna få förtroendet att vara elevernas eller förskolebarnens skyddsombud.

I den enskilda motionen 2011/12:Ub412 (KD) föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att ge Boverket i uppdrag att göra en inventering av den fysiska miljön i landets alla förskolor, grundskolor och gymnasieskolor.

I den enskilda motionen 2011/12:So294 (KD) yrkande 2 påminns om att Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att senast den 1 april 2013 beskriva problembilden kring barns och ungas hälsa kopplad till förekomsten av astma och allergi och med särskild betoning på arbetsmiljön i

skolan. Under tiden bör kommuner och verksamhetsutövare arbeta aktivt för att förbättra luftkvaliteten och kostinnehållet, faktorer som är väl kända påverkansfaktorer.

Bibliotek och mat

Vänsterpartiet påminner i kommittémotion 2011/12:Kr307 yrkande 14 om att kravet på skolbibliotek inte gäller förskolan. Ansvaret för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker och för löpande förnyade bokbestånd måste ligga på förskolans ledning, inte på den enskilda förskolläraren. Förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I den enskilda motionen 2011/12:Ub201 (MP) yrkande 2 anförs att skollagen bör revideras så att även förskolebarnen tillförsäkras näringsriktig mat. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottets ställningstagande

Arbetsmiljö

Regeringen tillsatte i april 2012 en utredning som ska föreslå åtgärder för hur barns säkerhet i förskolan kan förbättras och säkerställas (dir. 2012:36). Syftet med utredningen är att bättre kunna förebygga olyckor och tillbud i förskolan. Utredaren ska kartlägga förekomsten och omfattningen av olyckor och tillbud i förskolan och analysera orsakerna. Vidare ska utredaren analysera behovet av åtgärder som bör vidtas av kommuner och enskilda huvudmän för att förbättra säkerheten och föreslå hur ett rapporteringssystem för detta ska utformas. Utredningen ska redovisas senast den 31 januari 2013.

Utskottet vill vidare påminna om att på förslag av utbildningsutskottet gav riksdagen våren 2011 som sin mening till känna att regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag om hur arbetsmiljön för barn och elever i förskolor och på fritidshem ska förbättras (bet. 2010/11:UbU6).

Utskottet konstaterade att arbetsmiljölagen gäller i dag elever i grund- och gymnasieskolor (inklusive förskoleklassen, sameskolan, specialskolan, särskolan och gymnasiesärskolan). Frågan om arbetsmiljölagen även ska omfatta förskolan och fritidshemmen har diskuterats och utretts flera gånger, senast i betänkandet Bättre arbetsmiljöregler I – Samverkan, utbildning, avtal m.m. (SOU 2006:44). Utredningens slutsats var att det behövs förbättringar av såväl den fysiska som den psykosociala arbetsmiljön i förskolor och på fritidshem, men att det skulle kunna ske inom ramen för befintliga institutioner och strukturer, bl.a. genom en förstärkt skollagstiftning och bättre samarbete mellan myndigheter. I direktiven till utredningen ingick emellertid endast att ta ställning till om just arbetsmiljölagen skulle föreslås gälla i förskolor och på fritidshem. Därför lämnade utredaren inga konkreta förslag till ändring av övrig lagstiftning eller myndigheters regleringsbrev. Någon sådan avgörande förbättring med avseende på arbetsmil-

jön i förskolor och på fritidshem har ännu inte genomförts, vare sig av lagstiftning eller av myndigheternas uppgifter och skyldigheter, trots att en ny skollag snart träder i kraft, anförde utskottet. Utskottet ansåg att regeringen därför bör återkomma med förslag om hur arbetsmiljön för barn och elever i förskolor och på fritidshem ska förbättras.

Ärendet bereds inom Regeringskansliet (skr. 2011/12:75 s. 84).

Utskottet ser inte något skäl att föregripa regeringens åtgärder med anledning av tillkännagivandet och avstyrker därmed motionerna 2011/12:So294 yrkande 2, 2011/12:Ub220 yrkandena 1 och 2 samt 2011/12:Ub412.

Bibliotek och mat

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

Beträffande förskolans behov av bibliotek vill utskottet framhålla att enligt 8 kap.2 § skollagen (2010:800) ska förskolan stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Enligt Läroplan för förskolan Lpfö 98 (reviderad 2010) ska förskolan främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. I läroplanen har målen förtydligats för barnens språkliga, kommunikativa och matematiska utveckling samt för naturvetenskap och teknik. På så sätt har ambitionerna för lärandet höjts, och det har blivit tydligare vad varje barn har rätt att få med sig av förskolans verksamhet.

Vidare vill utskottet påminna om att regeringen i mars 2011 tillsatte en kommitté, Litteraturutredningen (dir. 2011:24). Även förskolan nämns i utredningens direktiv. Kommittén ska analysera hur läsandet och intresset för läsning har utvecklats i olika befolkningsgrupper över tid. Kommittén ska även belysa om den befintliga statistiken bygger på lämpliga variabler för att beskriva läsvanor i ett föränderligt medielandskap. Kommittén ska analysera och föreslå hur litteraturens ställning kan stärkas i förskolan, förskoleklassen, grundskolan och gymnasieskolan. Uppdraget ska redovisas i sin helhet senast den 1 september 2012.

Kulturutskottet avstyrkte nyligen motionsyrkanden om läsfrämjande insatser riktade mot barn och unga med hänvisning till pågående arbete, bland annat Litteraturutredningen (bet. 2011/12:KrU3).

Utskottet ser inte något skäl att föregripa Litteraturutredningen och avstyrker motion 2011/12:Kr307 yrkande 14.

När det gäller motionsyrkandet om näringsriktig mat vill utskottet påminna om att Livsmedelsverket utfärdar råd om bra mat i förskolan. Syftet är att främja hälsosamma matvanor genom stöd till alla som arbetar med maten i förskolan.

Utskottet ser inte något skäl att föreslå riksdagen någon åtgärd och avstyrker därmed motion 2011/12:Ub201 yrkande 2.

Barnomsorg på kvällar, nätter och helger

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen vad utskottet anför om barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Utskottet vill att regeringen inom ramen för budgetprocessen återkommer till riksdagen med förslag till ett stimulansbidrag så att kommunerna i ökad utsträckning erbjuder barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Därmed bifalls delvis två motionsyrkanden (S) respektive (MP). Övriga motionsyrkanden avslås.

Jämför reservation 7 (M, FP, C, KD) och särskilt yttrande 3 (V).

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i kommittémotion 2011/12:Ub456 yrkande 5 att människor som arbetar skift, helger och nätter i dag inte har möjlighet att under trygga former få sitt behov av barnomsorg tillgodosett i alla kommuner. Motionärerna vill stimulera kommunerna att i ökad utsträckning erbjuda barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Ett tillkännagivande om vad som anförs i motionen om barnomsorg på kvällar, nätter och helger föreslås.

Miljöpartiet påminner i kommittémotion 2011/12:So658 yrkande 12 om att kommunerna inte är skyldiga att erbjuda nattomsorg eller omsorg på helger. Detta ställer självklart till problem för alla de föräldrar som arbetar kvällar, nätter och helger eller mycket tidigt på morgonen. Motionärerna anser att kommunerna ska vara skyldiga att ordna barnomsorg på obekvämt arbetstid. Därför ska kommunerna även vara skyldiga att erbjuda barnomsorg på natten och tidiga morgnar samt på helgerna. Ett tillkännagivande om vad som anförs i motionen om att rätten till barnomsorg även ska gälla på obekvämt arbetstid föreslås.

I flera enskilda motioner tas frågan om barnomsorg på kvällar, nätter och helger upp. I motionerna föreslås tillkännagivanden om ökad rätt till och ökad tillgång på barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Sådana förslag finns i motionerna 2011/12:Ub229 (S), 2011/12:Ub302 (S), 2011/12:Ub316 (S), 2011/12:Ub372 (S), 2011/12:Ub393 (S), 2011/12:Ub400 (S), 2011/12:Ub438 (S) och 2011/12:Ub444 (S).

Utskottets ställningstagande

Enligt 8 kap. 3 § skollagen (2010:800) ska barn som inte har börjat i förskoleklassen erbjudas förskola, men förskola behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger. I 25 kap. 5 § anges vidare att kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn

under den tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete och familjens situation i övrigt.

Skolverket har publicerat uppgifter för 2011 om antalet inskrivna barn i omsorg under obekvämlig arbetstid. I tabell 1 visas uppgifterna för den 15 oktober 2010 respektive den 15 oktober 2011, fördelade på barn i åldern 1–5 år respektive 6–12 år. Av tabellen framgår att antalet barn som var inskrivna under obekvämlig arbetstid ökade med 13 procent från 2010 till 2011.

Tabell 1 Antalet inskrivna barn i omsorg under kvällar, nätter och helger

	Totalt	1–5 år	6–12 år
2011	4 551	2 888	1 663
2010	4 035	2 548	1 487
Ökning av antalet barn från 2010 till 2011	516	340	176
Ökning i % från 2010 till 2011	13 %	13 %	12 %

Källa: Skolverkets databas med jämförelsetal.

År 2011 hade 130 av landets 290 kommuner barn i åldern 1–12 år inskrivna under obekvämlig arbetstid. År 2010 var motsvarande siffra 118 kommuner. Ökningen från 2010 till 2011 av antalet kommuner var 10 procent.

I en promemoria från riksdagens utredningstjänst (dnr. 2012:81, 2012-02-02) redovisas statistik från Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning. Statistiken visar att omkring 35 procent av de sysselsatta med hemmavarande barn i åldern 0–6 år arbetade på obekvämlig arbetstid (en eller flera av veckans kvällar, nätter eller helger) under 2010. Andelen var något högre för kvinnor och något lägre för män. Utredningstjänsten konstaterar dock att det inte finns några uppgifter tillgängliga om behovet av omsorg på obekvämlig arbetstid.

Den 22 mars 2012 beslutade regeringen att ge Skolverket i uppdrag att genomföra en enkät till vårdnadshavare till barn i åldern 1–12 år för att bl.a. belysa i vilken utsträckning vårdnadshavarna upplever att den erbjudna omsorgen svarar mot de behov och önskemål som de har, bl.a. utifrån deras respektive arbetstider. Enkäten ska redovisas senast den 15 september 2013 (regeringsbeslut U2012/1876/S).

Utbildningsutskottet har begärt in finansutskottets yttrande i frågan om barnomsorg under obekvämlig arbetstid (yttr. 2011/12:FiU5y). Finansutskottet anför att det från dess utgångspunkt är viktigt att de statsfinansiella konsekvenserna av att eventuellt införa ett stimulansbidrag beaktas inom ramen för den årliga budgetprocessen. Vid flera tillfällen har finansutskottet framhållit den breda parlamentariska förankring som sedan mitten av 1990-talet finns kring behovet av sunda offentliga finanser och hur det

finanspolitiska ramverket ska användas för att uppnå detta. Den nya budgetprocessen, med bl.a. användningen av rambeslutsmodellen i riksdagen, har varit en starkt bidragande faktor till den goda utvecklingen av de offentliga finanserna sedan mitten av 1990-talet. Finansutskottet vill betona vikten av att varje ny utgift för staten alltid föregås av en grundlig beredning av regeringen och att utgiftspåverkande beslut fattas inom ramen för den ordinarie budgetprocessen.

Utbildningsutskottet vill påminna om att i över hälften av Sveriges kommuner finns inte barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Det ställer självklart till problem för de föräldrar som arbetar på dessa tider, vilket är vanligt bl.a. inom vården, industrin, servicesektorn och kulturvärlden. Ett extra stort problem blir det för ensamstående föräldrar, och arbetslösheten är också högre bland ensamstående föräldrar än bland andra föräldrar. Att inte kunna få barnomsorg som motsvarar ens möjliga arbetstider får inte vara ett hinder för föräldrar, och inte heller ensamstående föräldrar, att ta ett jobb. Föräldrar som arbetar, eller skulle kunna arbeta, på kvällar, nätter och helger ska under trygga former få sitt behov av barnomsorg tillgodosett. Utskottet vill därför att regeringen inom ramen för budgetprocessen återkommer till riksdagen med förslag till ett stimulansbidrag så att kommunerna i ökad utsträckning erbjuder barnomsorg på kvällar, nätter och helger. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Därmed tillstyrks motionerna 2011/12:Ub456 yrkande 5 och 2011/12:So658 yrkande 12 delvis. Motionerna 2011/12:Ub229, 2011/12:Ub302, 2011/12:Ub316, 2011/12:Ub372, 2011/12:Ub393, 2011/12:Ub400, 2011/12:Ub438 och 2011/12:Ub444 avstyrks.

Vissa frågor om erbjudande av barnomsorg

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om olika aspekter av att erbjuda barnomsorg. Yrkandena rör avgiftsfri förskola, förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga, barnomsorgsgaranti, barnomsorg vid barns sjukdom samt syskonförtur.

Jämför reservationerna 8 (S, V), 9 (S, V), 10 (V) och 11 (S, SD).

Motionerna

Avgiftsfri förskola

Socialdemokraterna anför i kommittémotion 2011/12:Ub456 yrkande 7 att förskolan är det första steget i det livslånga lärandet, och motionärernas långsiktiga strävan är därför att den ska vara avgiftsfri.

Förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga

I den enskilda motionen 2011/12:Ub367 (S) framhålls att förskola måste erbjudas alla barn efter deras behov. Ambitionen måste vara att 15-timmarsbegränsningen för barn till föräldrar som är arbetslösa eller föräldralediga försvinner. Att behoven ser olika ut behöver bättre återspeglas i resursfördelningen. I motionen föreslås ett tillkännagivande om att förskolans kompensatoriska roll behöver utvecklas.

Barnomsorgsgaranti

Socialdemokraterna framhåller i kommittémotion 2011/12:Ub456 yrkande 4 att det är viktigt att föräldrar kan lita på att de verkligen får en förskoleplats inom fyra månader som platsgarantin utlovar. Kommunerna ska ha både tydliga krav på sig och goda förutsättningar att klara platsgarantin. Föräldrarnas möjlighet att hävda sin rätt till förskoleplats gentemot kommunen skulle troligen behöva stärkas. Motionärerna vill se en bred översyn som analyserar frågan i dess olika delar.

I den enskilda motionen 2011/12:Ub410 (KD) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att införa en barnomsorgsgaranti som ska gälla inom tre månader – inte fyra månader som i dag – med en sanktionsmöjlighet om garantin inte uppfylls. En ekonomisk ersättning bör kunna lämnas om kommunen inte kan erbjuda en barnomsorgsplats inom tre månader till den som ansökt om en plats.

Barnomsorg vid barns sjukdom

Vänsterpartiet framhåller i kommittémotion 2011/12:So569 yrkande 12 att ensamstående föräldrar kan ha svårt att få avlastning när barnen är sjuka. I motionen föreslås att regeringen ser över möjligheten att införa ett barnomsorgsstöd i hemmet under perioder då barnen är sjuka och föräldern normalt skulle ha tagit ut tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn.

Syskonförtur

Socialdemokraterna anför i kommittémotion 2011/12:Ub456 yrkande 6 att kommunerna på många håll har förändrat reglerna för intagning till förskolor och skolor. Närhetsprincipen tunnas ur och syskonförturen tas bort. Motionärerna vill verka för förändringar så att syskonförtur gäller vid landets förskolor.

Utskottets ställningstagande

Avgiftsfri förskola

Allmän förskola även för treåringar infördes den 1 juli 2010 (prop. 2008/09:115, bet. 2008/09:UbU11, rskr. 2008/09:220). Det innebär att alla barn ska erbjudas minst 525 avgiftsfria timmar om året i förskola fr.o.m. höstterminen det år de fyller tre år (8 kap. 4 § skollagen [2010:800]).

Enligt 8 kap. 16 § skollagen får en kommun ta ut avgift för plats i förskola som den anordnar. Avgifterna ska vara skäliga. I 8 kap. 20 § anges att avgifter som huvudmannen för en fristående förskola tar ut inte får vara oskäligt höga. Regeringen bedömer i budgetpropositionen för 2012 att alla kommuner kommer att tillämpa systemet med maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 s. 159).

Utskottet vill anföra att betydande medel anvisas för systemet med maxtaxa. För år 2012 anvisas således 3,66 miljarder kronor. Detta system bidrar till att avgiften för en förskola inte kan vara oskälig. Dagens avgifter hindrar inte att förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande.

Utskottet avstyrker därmed motion 2011/12:Ub456 yrkande 7.

Förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga

Enligt 8 kap. 6 § skollagen (2010:800) ska barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga för vård av annat barn från och med ett års ålder erbjudas förskola under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Motsvarande regel fanns i den gamla skollagen (jfr. prop. 1999/2000:129 s. 44).

Utskottet ser inte skäl att förorda någon ändring av gällande regler. Därmed avstyrks motion 2011/12:Ub367.

Barnomsorgsgaranti

Den nya skollagen (2010:800) anger i 8 kap. 14 § att kommunen ska erbjuda barnet förskola inom fyra månader när vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman. Skolinspektionen får förelägga en kommun som inte följer denna föreskrift att fullgöra sina skyldigheter. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Utskottet vill anföra att, som regeringen framhåller i budgetpropositionen (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 s. 43), kommunerna i de allra flesta fall erbjuder förskoleplats inom fyra månader. Fortfarande finns det dock kommuner som inte erbjuder förskoleplats i tid. Det innebär stora problem för de drabbade föräldrarna. Utskottet vill framhålla att regeringen i budgetpropositionen anger att den därför avser att se över vilka ytterligare åtgärder eller incitament som kan riktas mot kommunerna för att fler ska erbjuda förskoleplats i tid.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motionerna 2011/12:Ub456 yrkande 4 samt 2011/12:Ub410.

Barnomsorg vid barns sjukdom

Utskottet kan konstatera att det finns tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn. Om ingen av föräldrarna kan eller vill stanna hemma från arbetet när barnet är sjukt eller barnets ordinarie vårdare är sjuk, kan den tillfälliga föräldrapenningen överlåtas till en annan person som avstår från

att arbeta för att vårda barnet (13 kap. 8 § socialförsäkringsbalken [2010:110]). Det betyder alltså att föräldrarna fortsätter arbeta medan någon annan får ersättning för att stanna hemma från sitt arbete och vårda barnet.

Utskottet ser inte skäl att förorda någon åtgärd i enlighet med motionen. Motion 2011/12:So569 yrkande 12 avstyrks därmed.

Syskonförtur

Utskottet vill påminna om att det i 8 kap. 19 § skollagen (2010:800) anges att om det inte finns plats för alla sökande till en fristående förskoleenhet, ska urvalet göras på de grunder som den kommun där förskoleenheten är belägen godkänner. Bestämmelsen reglerar således hur urvalet ska gå till när det inte finns plats för alla sökande till en fristående förskola. Avsikten är att urvalsgrunderna ska granskas av lägeskommunen i samband med dess prövning av huvudmannens ansökan om godkännande. Urvalsgrunder som enligt förarbeten och praxis brukas anses som godtagbara är bl.a. syskonförtur, geografisk närhet och anmälningsdatum.

Utskottet konstaterar att det är upp till kommunerna att inom gällande regler bestämma om urvalsgrunder.

Utskottet avstyrker motion 2011/12:Ub456 yrkande 6 med hänvisning till det anförda.

Pedagogisk omsorg och öppen förskola

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om pedagogisk omsorg och öppen förskola.

Jämför reservation 12 (S).

Motionen

Socialdemokraterna anför i kommittémotion 2011/12:Ub456 yrkande 9 att familjedaghem och öppen förskola är goda komplement till förskolan. Verksamheten bedrivs i olika former och med olika inriktningar för att passa barns och barnfamiljers behov. Även om efterfrågan på platser i familjedaghem och öppen förskola har minskat, får dessa barnomsorgsformer inte glömmas bort i politiken. Personalen måste ha samma möjlighet till fortbildning och validering av sina kunskaper som personalen i den reguljära förskolan, och kvalitetssäkring och offentlig insyn måste finnas på motsvarande sätt. Motionärerna föreslår ett tillkännagivande om vad som anförts i motionen om familjedaghem och öppen förskola.

Utskottets ställningstagande

Begreppet familjedaghem har upphört i skollagen och ersatts med pedagogisk omsorg. Enligt 25 kap. 2 § skollagen (2010:800) ska kommunen sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda ett barn pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det. Kommunen ska ta skäligen hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform.

En kommun får enligt 25 kap. 3 § skollagen anordna öppen förskola som komplement till förskola och pedagogisk omsorg. Den öppna förskolan ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de vuxna som följer med barnen samtidigt som de vuxna ges möjlighet till social gemenskap.

Utskottet vill betona att det är föräldrarna som känner sina barn bäst. Därför är det också, som regeringen anför i budgetpropositionen (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 s. 43), föräldrarna som bäst avgör barnens behov och om de ska delta i förskolans verksamhet under de första åren. Alla familjer ska ha möjlighet att välja den verksamhetsform som passar just dem och deras barn. Det förutsätter att det finns en mångfald av olika verksamhetsformer att välja emellan. Alla verksamheter ska enligt skollagen präglas av hög kvalitet och erbjuda barnen såväl pedagogisk stimulans som trygghet och omsorg.

Det är viktigt att utveckla valfriheten för de familjer som vill ha en annan typ av verksamhetsform, även om nästan alla barn i Sverige går i förskolan. År 2009 infördes därför en barnomsorgspeng som ökar möjligheten att starta fristående verksamheter inom pedagogisk omsorg (prop. 2008/09:115, bet. 2008/09:UbU11, rskr. 2008/09:220). Därmed ges utrymme för såväl familjedaghem och flerfamiljssystem som andra alternativa, pedagogiska verksamheter i ännu oprövade former. Regeringen avser att göra en uppföljning av reformen (prop. 2001/12:1, utg.omr. 16 s. 43).

Förutom förskola finns det annan pedagogisk verksamhet i form av pedagogisk omsorg, öppen förskola och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Dessa verksamheter är inte en del av skolväsendet men regleras i den nya skollagen. Lagen ställer kvalitetskrav på verksamheten när det gäller personalens utbildning och erfarenhet, barngruppernas sammansättning och storlek och lokalernas ändamålsenlighet. Förskolans läroplan ska vara vägledande för pedagogisk omsorg och kan vara det även för öppen förskola. Den värdegrund och de normer och värden som anges i läroplanen ska genomsyra verksamheten i all annan pedagogisk verksamhet.

Utskottet vill vidare påpeka att dagbarnvårdare i den öppna förskolan, under ledning av förskollärare, kan få stöd för den pedagogiska utvecklingen av sin egen verksamhet. Även andra former av pedagogisk omsorg bör kunna använda den öppna förskolan som resurs för erfarenhetsutbyte, social gemenskap och som stöd i utvecklingen av sin verksamhet. Verksam-

heten fungerar för föräldrarna som en viktig social träffpunkt, där barnen ges tillfälle att tillsammans med sin förälder delta i en gruppverksamhet som syftar till att ge pedagogisk stimulans.

Utskottet noterar vidare att Skolverket i början av april 2012 redovisade rapporten Pedagogisk omsorg – En nationell kartläggning av verksamhetsformens struktur och styrning i kommunerna (Skolverkets rapport 370, 2012). Rapporten kommer att fungera som ett underlag i Skolverkets arbete med att ta fram allmänna råd för pedagogisk omsorg.

Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 2011/12:Ub456 yrkande 9.

Medicinering samt krigstraumatiserade barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förskolepersonalens hantering av medicinering av barn samt arbete med krigstraumatiserade barn.

Motionerna

I den enskilda motionen 2011/12:Ub303 (S) framhålls att det finns barn med behov av medicinering för en sjukdom i förskolan och på fritidshem. Det behöver finnas tydligare riktlinjer för hur förskolan och fritidshemmen ska hantera medicinering av barn. Vidare krävs utbildningsinsatser för personal inom förskolan och på fritidshemmen vad gäller medicinering av barn.

I den enskilda motionen 2011/12:Ub483 (S) framhålls att det fortfarande kommer krigstraumatiserade yngre barn med stressymtom till förskolan och skolan. Lek tillsammans med en trygg vuxen kan vara en lösning för att kunna gå vidare i livet. Förskolans och skolans betydelse kan inte nog betonas. Vidare måste familjen få stöd i form av samtal för att föräldrarna ska orka vara föräldrar. Barnet måste få stöd att bearbeta sina upplevelser. En lekpedagog kan hämta barnet på dess egen utvecklingsnivå och låta barnet bearbeta sina upplevelser i sin egen takt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet behandlade motioner om de aktuella frågorna i förra riksmötets motionsbetänkande 2009/10:UbU6 Förskolan m.m. Utskottet hänvisade till fortbildningssatsningen Förskolelyftet. Vidare framhöll utskottet att medicinering av barn i allmänhet faller under begreppet egenvård, och ansvaret för att utföra denna ligger primärt på barnets vårdnadshavare. När det gäller skolpliktiga barn ansvarar skolan för tillsynen när barnet vistas i skolan. Om ett barn är i behov av egenvård under skoldagen och inte själv kan utföra den uppgiften, åligger det skolan att se till att den utförs på ett

betyggande sätt. För barn i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg samt elever i förskoleklassen gäller samma ansvarsförhållanden som för elever i grundskolan. Det är kommunens ansvar att se till att egenvård genomförs under betyggande former. I verksamheten bör det därför finnas rutiner för detta. Utskottet underströk att det utgår från att man samarbetar med föräldrarna.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker därmed motionerna 2011/12:Ub303 och 2011/12:Ub483 yrkandena 1–3.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Kvalitetsprogram för förskolan, punkt 1 (S)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S) och Adnan Dib-rani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi vill framhålla att förskolans centrala roll kräver ett ständigt pågående kvalitets- och utvecklingsarbete för att förskolan ska kunna erbjuda barn och föräldrar en pedagogisk och trygg verksamhet. Därför måste ett långsiktigt kvalitetsprogram för förskolan upprättas. Det bör bygga på följande fyra punkter:

- Satsa på personalens pedagogiska kompetens. Personalen inom förskolan ska omfattas av en pedagogisk satsning som riktar sig till såväl förskollärare som barnskötare.
- Stärka förskolans kunskapsuppdrag. Förskolans kunskapsuppdrag ska stärkas. Ett medvetet språkarbete är oerhört viktigt. Det ska också finnas möjlighet att pröva på främmande språk redan i förskolan.
- Kvalitetssäkra all förskoleverksamhet. All förskoleverksamhet oavsett form och huvudman måste följa läroplanen och ha utbildad personal. Samma kriterier för service, tillgänglighet, föräldrainflytande och kompetensutveckling ska gälla oavsett huvudman.
- Utöka rätten till förskola. Möjligheterna till barnomsorg på kvällar, nätter och helger måste öka.

Vidare ska förskolan i enlighet med läroplanens mål skapa en grund för skolans undervisning. Samarbetet mellan förskola och skola behöver utvecklas. Ett starkt pedagogiskt ledarskap är lika viktigt i förskolan som i skolan.

I en jämställd förskola trivs, utvecklas och lär sig både flickor och pojkar mycket. Svårigheterna att rekrytera män till förskolan är ett stort problem. Då jämställdhet är ett kunskapsområde krävs kompetensutveckling för personalen, och genuspedagoger bör engageras i verksamheten.

Sverige behöver en samlad nationell it-strategi för förskola och skola och använda den nya tekniken för att utveckla den pedagogiska verksamheten, finna nya former för lärande och motverka uppkomsten av digitala klyftor bland barn och ungdomar.

Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med vad som ovan anförts.

2. Förskolan, barnomsorgspeng och vårdnadsbidrag, punkt 3 (S, MP, V)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Adnan Dibrani (S), Wiwi-Anne Johansson (V) och Agneta Luttropp (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 8.

Ställningstagande

Det är viktigt att förskolan håller hög kvalitet. Vi anser att reformer som vårdnadsbidrag och barnomsorgspeng är problematiska eftersom de dränerar förskolan på resurser. Besluten om att införa vårdnadsbidrag och barnomsorgspeng måste ses i en helhet, även om reformerna skiljer sig åt: dels minskar de möjligheten för kommunerna att erbjuda god tillgänglighet i förskolan, då resurserna till förskolan blir mindre, dels överförs medel från en kvalitetssäkrad förskola till olika former av omsorgslösningar som inte har samma krav på utbildad personal och på att följa en läroplan m.m.

Vårdnadsbidraget och barnomsorgspengen kan bidra till att försämra barnens framtida skolprestationer och bör därför avskaffas.

Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med vad som ovan anförts.

3. Villkor för kommunala och fristående förskolor, punkt 4 (V)

av Wiwi-Anne Johansson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:Ub285 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 2 och

avslår motion

2011/12:Ub453 av Peter Persson (S).

Ställningstagande

Enligt den nuvarande lagstiftningen är en kommun tvungen att godkänna och betala bidrag till alla privata förskolor som bedöms följa lagar och regler oavsett om dessa förskolor behövs eller inte. Det borde i stället vara så att kommunen har rätt att själv bestämma om den vill skriva avtal med enskilda förskolor och på så sätt kunna planera utbudet av förskolor efter de behov som finns. Det innebär också att det alltid är kommunen som har ansvar för verksamheten vid alla offentligt finansierade förskolor och att det finns tillräckligt med platser för alla barn.

Kommunen kan då redan från början försäkra sig om att alla förskolor följer de lagar och regler som gäller för all förskoleverksamhet. Kommunen kan dessutom ställa ytterligare krav, t.ex. att lokalerna ska vara tillgängliga, att de anställda ska vara utbildade eller att maten ska lagas på förskolan.

Kommunen måste också få bättre möjligheter att granska både de personer och organisationer som vill starta en förskola för att hindra oseriösa personer att ens få chansen att driva förskolor.

I avtalen bör också ingå att alla förskolor är skyldiga att delta i kommunens kvalitetsutveckling och även att de enskilda förskolorna kan granskas på samma sätt som de kommunala.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till en ändring av skollagen för att ge kommunen makt över etableringen av nya förskolor genom att ingå avtal med privata utförare.

Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med vad som ovan anförts om kommunala förskoleavtal.

4. Värdegrund i förskolan, punkt 6 (SD)

av Richard Jomshof (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:Ub489 av Richard Jomshof m.fl. (SD).

Ställningstagande

Läroplan för förskolan Lpfö 98 (reviderad 2010) är i grund och botten en bra läroplan för förskolan. Det finns dock några uppenbara brister i läroplanen och därför bör följande ändringar genomföras.

Politisk diskriminering skrivs in som diskrimineringsgrund. Begreppet ”kulturell mångfald” utgår och i stället formuleras krav på medvetenhet om och en förståelse för det egna kulturarvet. Kravet att motverka traditionella könsmonster och könsroller tas bort. Barnen ska ges möjlighet att utvecklas fritt till egna självständiga individer, utan påverkan av vare sig traditionella eller otraditionella könsmonster. Modersmålsträningen i förskolan avvecklas.

Regeringen bör skyndsamt verka för att de ändringsförslag som redovisats ovan genomförs i Lpfö 98.

5. Bibliotek, punkt 8 (V)

av Wiwi-Anne Johansson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Kr307 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 14.

Ställningstagande

Det krav på skolbibliotek som finns i dag gäller över huvud taget inte förskolan. Det kan möjligen ha varit förståeligt så länge skolbiblioteken definierades enbart som instrument för rent pedagogiska ambitioner och så länge förskolan inte omfattades av principen om det livslånga lärandet. I dag är läget ett annat. Förskolans uppgift är mycket vidare än bara det rena lärandet. Det är i dag känt vilken betydelse det har även för de mycket små barnen och deras kreativitet och fantasi, och i förlängningen för deras framtida möjligheter i samhället, att de kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium, långt innan de själva kan läsa. Ansvar för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker och för löpande förnyade bokbestånd måste ligga på förskolans ledning, inte på den enskilda förskolläraren. Förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lagen.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vad som ovan anförts.

6. Näringsriktig mat, punkt 9 (MP)

av Agneta Luttröpp (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ub201 av Jabar Amin m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Det sägs inget i skollagen om att förskolebarnen ska få näringsriktig mat. Detta är varken bra eller konsekvent. Skollagen bör revideras så att även förskolebarnen tillförsäkras näringsriktig mat.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vad som ovan anförts.

7. Barnomsorg på kvällar, nätter och helger, punkt 10 (M, FP, C, KD)

av Margareta Pålsson (M), Oskar Öholm (M), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Nina Lundström (FP), Camilla Waltersson Grönvall (M), Roger Haddad (FP), Annika Eclund (KD) och Pia Hallström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So658 av Magnus Ehrencrona m.fl. (MP) yrkande 12,

2011/12:Ub229 av Åsa Lindestam m.fl. (S),

2011/12:Ub302 av Ann-Christin Ahlberg (S),

2011/12:Ub316 av Börje Vestlund m.fl. (S),

2011/12:Ub372 av Hillevi Larsson m.fl. (S),

2011/12:Ub393 av Christina Oskarsson (S),

2011/12:Ub400 av Anna Wallén m.fl. (S),

2011/12:Ub438 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S),

2011/12:Ub444 av Fredrik Lundh Sammeli och Hannah Bergstedt (båda S) och

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi vill framhålla att tillgången till förskola och annan pedagogisk verksamhet av hög kvalitet är en av grundförutsättningarna för att kvinnor och män ska kunna förena arbete eller studier med familjeliv. Utgångspunkten är att förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet ska erbjudas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete, studier eller familjens situation i övrigt. Föräldrar som behöver omsorg utanför reguljär arbetstid ska få sitt behov prövat av kommunen. I den nya skollagen, som började tillämpas den 1 juli 2011, förtydligas att kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under den tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds, i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete och familjens situation i övrigt.

Vi kan konstatera att utbyggnaden av barnomsorg på kvällar, nätter och helger fortsätter. Antalet inskrivna barn ökade med 13 procent från 2010 till 2011. Detta är en stor ökning under den korta tid, några få månader, som den nya skollagen har tillämpats. Efter att den nya skollagen började gälla har således fler barn erbjudits omsorg av kommunerna på kvällar, nätter och helger. Vi förutsätter att utvecklingen som innebär att kommunerna möter behoven i ökad utsträckning fortsätter.

Vi vill vidare hänvisa till finansutskottets yttrande. Det finns en bred parlamentarisk förankring kring behovet av sunda offentliga finanser och hur det finanspolitiska ramverket ska användas för att uppnå detta. Den nya budgetprocessen, med bl.a. användningen av rambeslutsmodellen i riksdagen, har varit en starkt bidragande faktor till den goda utvecklingen av de offentliga finanserna sedan mitten av 1990-talet. Som finansutskottet påpekar är det viktigt att varje ny utgift för staten alltid föregås av en grundlig beredning av regeringen och att utgiftspåverkande beslut fattas inom ramen för den ordinarie budgetprocessen.

Vi delar finansutskottets uppfattning. Det är angeläget att behoven klarläggs innan nya åtgärder vidtas. Varje ny åtgärd måste prövas på ett ansvarsfullt sätt. Vi välkomnar därför att regeringen har gett Skolverket i uppdrag att genomföra en enkät i syfte att bl.a. belysa i vilken utsträckning vårdnadshavarna upplever att den erbjudna omsorgen svarar mot de behov och önskemål som de har, bl.a. utifrån deras respektive arbetstider. Genom detta uppdrag kommer en bild av de faktiska behoven att finnas.

Vi anser att det är nödvändigt med ett bra beslutsunderlag som visar variationen i de lokala behoven. Eventuella beslut som kan bidra till ytterligare ökat utbud av barnomsorg på kvällar, nätter och helger bör därför fattas först när det, genom Skolverkets undersökning, finns en kartläggning av behoven.

Kommunerna har i ökad utsträckning mött behoven efter att den nya skollagen har börjat tillämpas. Det vore olyckligt att avisera åtgärder som riskerar att motverka sitt syfte och därmed äventyra denna utveckling. Det gäller således att finna en varaktig ordning som inte ger kommunerna felaktiga incitament.

Således bör motionerna avstyrkas.

8. Avgiftsfri förskola, punkt 11 (S, V)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Adnan Dibrani (S) och Wiwi-Anne Johansson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 7.

Ställningstagande

Vår syn är att förskolan är det första steget i det livslånga lärandet, och vår långsiktiga strävan är därför att den ska vara avgiftsfri.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vad som ovan anförts.

9. Barnomsorgsgaranti, punkt 13 (S, V)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Adnan Dibrani (S) och Wiwi-Anne Johansson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 4 och avslår motion 2011/12:Ub410 av Emma Henriksson (KD).

Ställningstagande

Det är viktigt att föräldrar kan lita på att de verkligen får en förskoleplats inom fyra månader som platsgarantin utlovar. Antalet kommuner som inte lever upp till platsgarantin har ökat kraftigt de senaste åren. Därför är det viktigt att kommunerna har både tydliga krav på sig och goda förutsättningar att klara platsgarantin. Föräldrarnas möjlighet att hävda sin rätt till förskoleplats gentemot kommunen skulle troligen behöva stärkas. Vi vill se en bred översyn som analyserar frågan i dess olika delar.

Regeringen bör initiera en översyn av platsgarantin i enlighet med vad som ovan anförts.

10. Barnomsorg vid barns sjukdom, punkt 14 (V)

av Wiwi-Anne Johansson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:So569 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V) yrkande 12.

Ställningstagande

Ensamstående föräldrar kan ha svårt att få avlastning när barnen är sjuka. Att inte ha en partner som delar ansvaret för vård av sjuka barn kan leda till att föräldern inte kan sköta sitt arbete.

För att underlätta situationen för ensamstående föräldrar bör möjligheten att införa ett barnomsorgsstöd i hemmet under perioder då barnen är sjuka och föräldern normalt skulle ha tagit ut tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn ses över. På så sätt skulle ensamstående föräldrar inte behöva stanna hemma från arbetet vid varje tillfälle barnen är sjuka. Barnomsorgsstöd i hemmet blir en ersättning för den ordinarie förskoleverksamhet som barnet deltar i när föräldern arbetar. Föräldern ska inte behöva betala någon extra avgift utöver den ordinarie taxan för barnomsorgen. De anställda barnskötarna kan med fördel ingå i kommunens vikariepool eller stärka verksamheten på kommunens förskolor de dagar de inte arbetar hemma hos sjuka barn.

Regeringen bör se över möjligheten att införa barnomsorgsstöd i hemmet vid barns sjukdom. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. Syskonförtur, punkt 15 (S, SD)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Richard Jomshof (SD) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

På många håll har kommunerna ändrat reglerna för intagning till förskolor och skolor. Närhetsprincipen tunnast ut och syskonförturen tas bort. I stället förekommer det att svårbegripliga system införs, system som möjligen är bra för skoladministrationen men som skapar oro bland föräldrar och barn. Vi vill verka för förändringar så att syskonförtur gäller vid landets förskolor.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som ovan anförts.

12. Pedagogisk omsorg och öppen förskola, punkt 16 (S)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S) och Adnan Dib-rani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 9.

Ställningstagande

Familjedaghem och öppen förskola är goda komplement till förskolan. Verksamhet drivs i olika former och med olika inriktningar för att passa barns och barnfamiljers behov. Det kan handla om geografiska skäl, att tillgodose behov av omsorg på kvällar, nätter och helger eller för barn som behöver vara i mindre grupper av fysiska eller psykiska skäl eller av valfrihetsskäl, när föräldrar och barn föredrar familjedaghemmet som omsorgsform. Öppen förskola är ett viktigt komplement till förskoleverksamheten. Den tar emot barn och föräldrar som är hemma om dagarna, t.ex. under föräldraledigheten, och fungerar som en resurs för familjedaghemmen. I den öppna förskolan har dagbarnvårdarna och barnen en mötesplats som, ofta under ledning av förskollärare, fungerar som ett pedagogiskt utvecklande stöd för familjedaghemmen. Den öppna förskolan bör synliggöras som en egen pedagogisk verksamhet. Även om efterfrågan på platser i familjedaghem och öppen förskola har minskat får dessa barnomsorgsformer inte glömmas bort i politiken. Personalen måste ha samma möjlighet till fortbildning och validering av sina kunskaper som personal i den reguljära förskolan, och kvalitetssäkring och offentlig insyn måste finnas på motsvarande sätt.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som ovan anförts.

Särskilda yttranden

1. Kvalitetsprogram för förskolan, punkt 1 (MP)

Agneta Luttröpp (MP) anför:

Jag delar i och för sig uppfattningen i motion 2011/12:Ub456 yrkande 1 att det behövs ett kvalitetsprogram för förskolan, men jag kan inte ställa mig bakom motionens förslag i alla delar. Sammantaget anser jag att motionen inte bör leda till någon åtgärd av riksdagen, men jag vill framhålla vissa aspekter.

Förskolans centrala roll kräver ett ständigt pågående kvalitets- och utvecklingsarbete för att förskolan ska kunna erbjuda barn och föräldrar en pedagogisk och trygg verksamhet. Därför måste ett långsiktigt kvalitetsprogram för förskolan upprättas. Det bör bygga på följande fyra punkter:

- Satsa på fördjupad pedagogisk kompetens. Personalen inom förskolan ska omfattas av en pedagogisk satsning inom exempelvis dokumentation och läroplansarbete. Utbildningen ska rikta sig till såväl förskollärare som barnskötare. Möjlighet till planeringstid för förskollärare är en central del för att öka förskolans kvalitets- och utvecklingsarbete.
- Ett medvetet språkarbete är oerhört viktigt. Det ska också finnas möjlighet att pröva på främmande språk redan i förskolan.
- Kvalitetssäkra all förskoleverksamhet. All förskoleverksamhet oavsett form och huvudman måste följa läroplanen och ha utbildad personal. Samma kriterier för service, tillgänglighet, föräldrainsflytande och kompetensutveckling ska gälla oavsett huvudman.
- Utöka rätten till förskola. Möjligheterna till barnomsorg på kvällar, nätter och helger måste öka.

2. Barngruppernas storlek, punkt 2 (MP)

Agneta Luttröpp (MP) anför:

Jag delar i och för sig uppfattningen i motion 2011/12:Ub377 om barngruppernas storlek, men jag kan inte ställa mig bakom motionens förslag i alla delar. Sammantaget anser jag att motionen inte bör leda till någon åtgärd av riksdagen, men jag vill framhålla vissa aspekter.

Ett sätt att ta vara på både barn och vuxna är att minska antalet barn i varje grupp och behålla antalet anställda. Barn som behöver särskilt stöd gynnas av mindre barngrupper, då möjligheter till individualisering ökar.

3. Barnomsorg på kvällar, nätter och helger, punkt 10 (V)

Wiwi-Anne Johansson (V) anför:

Jag vill erinra om att Vänsterpartiet i partimotion 2011/12:Ub476 av Lars Ohly m.fl. (V) föreslog att 1 850 miljoner kronor anvisas 2012 till följd av förslag om att införa en skyldighet för kommuner att erbjuda barnomsorg på obekvämt arbetstid. Motionen avstyrktes i utbildningsutskottets betänkande 2011/12:UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Eftersom motionen således redan har behandlats finns inget förslag från Vänsterpartiet i denna fråga som jag kan yrka bifall till i detta betänkande.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:So294 av Anders Andersson (KD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ansvaret för en god arbetsmiljö i förskolor och skolor.

2011/12:So569 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över möjligheten att införa barnomsorgsstöd i hemmet vid barns sjukdom.

2011/12:So658 av Magnus Ehrencrona m.fl. (MP):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rätten till barnomsorg även ska gälla på obekvämt arbetstid.

2011/12:Kr307 av Bengt Berg m.fl. (V):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i lag tillgodose förskolans behov av bibliotek.

2011/12:Ub201 av Jabar Amin m.fl. (MP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i skollagen göra ett tillägg som tillförsäkrar alla förskolebarn näringsriktig mat.

2011/12:Ub220 av Hillevi Larsson (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utse skyddsombud för förskolebarn och yngre skolbarn.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyddsombud för förskolebarn och yngre skolbarn ska ges samma rättigheter att agera mot arbetsmiljöfaror som de anställdas skyddsombud har enligt arbetsmiljölagen.

2011/12:Ub229 av Åsa Lindestam m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnomsorg på obekvämt arbetstid.

2011/12:Ub285 av Rossana Dinamarca m.fl. (V):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunala förskoleavtal.

2011/12:Ub294 av Matilda Ernkrans och Lennart Axelsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av mindre barngrupper, fler yrkeskategorier och ökad kvalitet i förskolan.

2011/12:Ub302 av Ann-Christin Ahlberg (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnomsorg på kvällar, nätter och helger.

2011/12:Ub303 av Ann-Christin Ahlberg (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om medicinering av barn i förskolan och på fritidshem.

2011/12:Ub316 av Börje Vestlund m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka tillgången på barnomsorg under kvällar, helger och nätter.

2011/12:Ub347 av Annika Qarlsso (C):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en kunskapssammanställning och utvärdering av metoder och arbetssätt som bidrar till att motverka traditionella könsroller i verksamheten i förskolan och skolan.

2011/12:Ub367 av Lena Hallengren (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla den kompensatoriska förskolan.

2011/12:Ub372 av Hillevi Larsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av barnomsorg på obekvämt arbetstid.

2011/12:Ub377 av Åsa Lindestam m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av barngruppernas storlek och sammansättning i relation till personaltäthet och personalens pedagogiska kunskaper i förskolan.

2011/12:Ub393 av Christina Oskarsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anordna barnomsorg under sena kvällar, nätter och helger.

2011/12:Ub400 av Anna Wallén m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnomsorg på obekvämt arbetstid.

2011/12:Ub410 av Emma Henriksson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en barnomsorgsgaranti som ska gälla inom tre månader med en sanktionsmöjlighet om garantin inte uppfylls.

2011/12:Ub412 av Emma Henriksson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Boverket i uppdrag att göra en inventering av den fysiska miljön i landets alla förskolor, grundskolor och gymnasieskolor.

2011/12:Ub438 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten till barnomsorg på obekvämt arbetstid.

2011/12:Ub444 av Fredrik Lundh Sammeli och Hannah Bergstedt (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa rätt till barnomsorg på obekvämt arbetstid efter behov.

2011/12:Ub453 av Peter Persson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av likvärdiga villkor i kommunala och fristående skolor.

2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en kvalitetsprogram för förskolan.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att utveckla det pedagogiska ledarskapet och personalens kompetens.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av platsgarantin.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnomsorg på kvällar, nätter och helger.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om syskonförtur.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att värna den svenska förskolan som en start på och en del i ett livslångt lärande.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att prioritera förskolan och avskaffa barnomsorgspong och vårdnadsbidrag.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om familjedaghem och öppna förskolan.

2011/12:Ub483 av Åsa Lindestam m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge föräldrar möjlighet till stödsamtal för att de ska orka vara föräldrar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utbilda lekpedagoger.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta barn dela sina upplevelser på sin utvecklingsnivå med en utomstående vuxen, helst en lekpedagog.

2011/12:Ub489 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska verka för att de ändringsförslag som föreslås i motionen genomförs i Lpfö 98.

BILAGA 2

Finansutskottets yttrande 2011/12:FiU5y

Barnomsorg på obekväm arbetstid

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 29 mars 2012 att bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 2011/12:Ub456 (S) yrkande 5 och 2011/12:So658 (MP) yrkande 12. Yrkandena avser en utökad rätt till barnomsorg under obekväm arbetstid.

Finansutskottet betonar i yttrandet vikten av att varje ny utgift för staten alltid föregås av en grundlig beredning av regeringen och att besluten fattas inom ramen för den ordinarie budgetberedningen.

Utskottets överväganden

Utbildningsutskottet beslutade den 29 mars 2012 att bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 2011/12:Ub456 (S) yrkande 5 och 2011/12:So658 (MP) yrkande 12. Yrkandena avser en utökad rätt till barnomsorg under obekväm arbetstid.

Bakgrund

Regeringen anförde i propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165 s. 532) att det finns behov av att förtydliga regelverket kring barnomsorg under kvällar, nätter och helger. I den nya skollagen infördes därför en bestämmelse (25 kap. 5 §) att kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under den tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärsarbete och familjens situation i övrigt.

Lagregleringen innebär enligt propositionen att en kommun inte utan vidare kan avstå från att tillhandahålla en sådan omsorg. Ambitionen måste vara att tillhandahålla omsorg även under obekväm arbetstid åt familjer som har behov av det. Om kommunen vid en viss tidpunkt inte har någon efterfrågan måste den ändå planera för att kunna tillhandahålla omsorg när situationen förändras. Detta innebär att det inte bör vara möjligt för en kommun att generellt avskaffa tillgången till kommunalt finansierad omsorg för barn till föräldrar som förvärsarbetar under obekväm arbetstid. Å andra sidan innebär det ingen rättighet att i enskilda fall få omsorg under obekväm arbetstid. Föräldrars ansvar för att hitta lösningar på barnets behov av omsorg kvarstår.

Kommunen bör, enligt propositionen, för varje ansökan om barnomsorg på obekväm arbetstid göra en individuell bedömning utifrån de lokala förutsättningarna och besluta om plats därefter. I bedömningen bör även föräldrarnas reella möjligheter att ordna omsorg för sina barn själva ingå. Omsorg för barn under obekväm arbetstid ska inte betraktas som en skolform, till skillnad från förskolan, och inte heller åläggas de krav som ställs på en sådan verksamhet.

Omsorgen ska enligt propositionen kunna erbjudas i olika former som nattöppna förskolor, familjedaghem eller barnvårdare i det egna hemmet. Det ska vara upp till kommunen att besluta i vilken form verksamheten ska bedrivas samt tidpunkten för när kvällsomsorgen tar vid efter dagtid.

Enligt proposition 2008/09:115 Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar har kommunerna möjlighet att lämna bidrag till enskilda förskoleverksamheter under föräldrars obekväma arbetstid. I propositionen understryks dock att verksamheten måste uppfylla de kvalitetskrav, bl.a. på pedagogisk verksamhet, som ställs i 2 a kap. 3 § skollagen

(prop. 2008/09:115 s. 33). I samma proposition föreslås ett system med barnomsorgspeng. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2008/09:UbU11, rskr. 2008/09:220). Med införandet av barnomsorgspeng kan, enligt propositionen, kommuners möjligheter att tillgodose behov av omsorg under kvällar, nätter och helger öka liksom familjers olika behov av förskoleverksamhet.

Skolverket har publicerat uppgifter om antalet inskrivna barn i omsorg under obekvämt arbetstid för 2011. I tabell 1 visas uppgifterna avseende den 15 oktober 2010 och den 15 oktober 2011, fördelat på barn i åldern 1–5 år respektive 6–12 år. Av tabellen framgår att antalet barn som var inskrivna under obekvämt arbetstid ökade med 13 procent från 2010 till 2011.

Tabell 1 Antalet inskrivna barn i omsorg under obekvämt arbetstid

	Totalt	1–5 år	6–12 år
2011	4 551	2 888	1 663
2010	4 035	2 548	1 487
Ökning i antalet barn från 2010 till 2011	516	340	176
Ökning i % från 2010 till 2011	13 %	13 %	12 %

Källa: Skolverkets databas med jämförelsetal.

År 2011 hade 130 av landets 290 kommuner barn i åldern 1–12 år inskrivna under obekvämt arbetstid. År 2010 var motsvarande siffra 118 kommuner. Ökningen från 2010 till 2011 av antalet kommuner var 10 procent.¹

I en promemoria från utredningstjänsten (dnr. 2012:81, daterad 2012-02-02), redovisas statistik från arbetskraftsundersökningarna vid Statistiska centralbyrån. Statistiken visar att omkring 35 procent av de sysselsatta med hemmavarande barn i åldern 0–6 år arbetade på obekvämt arbetstid (en eller flera av veckans kvällar, nätter eller helger) under 2010. Andelen var något högre för kvinnor och något lägre för män. Utredningstjänsten konstaterar dock att det inte finns några uppgifter tillgängliga om behovet av omsorg på obekvämt arbetstid.

Den 22 mars 2012 beslutade regeringen att ge Skolverket i uppdrag att genomföra en enkät till vårdnadshavare till barn i åldern 1–12 år för att bl.a. belysa i vilken utsträckning vårdnadshavarna upplever att den erbjudna omsorgen svarar mot de behov och önskemål som de har, bl.a. utifrån deras respektive arbetstider. Enkäten ska redovisas senast den 15 september 2013 (se regeringsbeslut U2012/1876/S).

¹ Framtaget genom Skolverkets databas med jämförelsetal, <http://www.jmfal.artisan.se/>

Motionerna

Motioner som finansutskottet yttrar sig över

I kommittémotion 2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 5 anförs att människor som arbetar skift, helger och nätter i dag inte har möjlighet att få sitt behov av barnomsorg tillgodosett i alla kommuner. Därför vill motionärerna stimulera kommunerna att i ökad utsträckning erbjuda barnomsorg på kvällar, nätter och helger.

I kommittémotion 2011/12:So658 av Magnus Ehrencrona m.fl. (MP) yrkande 12 uppmärksammas förhållandet att kommunerna inte är skyldiga att erbjuda barnomsorg på obekvämt arbetstid och att bara cirka hälften av alla kommuner erbjuder en sådan omsorg. Det uppges samtidigt vara vanligt inom vissa delar av arbetsmarknaden att föräldrar arbetar på obekvämt arbetstid, t.ex. inom vården och industrin. Motionärerna anför vidare att bristen på barnomsorg under obekvämt arbetstid är ett extra stort problem för ensamstående föräldrar samt att arbetslösheten bland ensamstående föräldrar är högre än bland övriga grupper. Miljöpartiet anser därför att kommuner ska vara skyldiga att ordna barnomsorg på obekvämt arbetstid, inklusive nätter, tidiga morgnar och helger. För finansiering av detta förslag hänvisas till utgiftsområde 16 i Miljöpartiets förslag till budget.

Budgetmotioner hösten 2011

Socialdemokraterna föreslog i kommittémotion 2011/12:Fi310 av Tommy Waidelich m.fl. (S) om utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommunerna att 200 miljoner kronor skulle anvisas för 2012 för att stimulera kommuner som erbjuder barnomsorg på obekvämt arbetstid. Motionen avstyrktes i finansutskottets betänkande 2011/12:FiU3. Riksdagen beslutade enligt utskottets förslag.

Miljöpartiet föreslog i kommittémotion 2011/12:Ub494 av Jabar Amin m.fl. (MP) om utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning att 100 miljoner kronor per år skulle avsättas till stimulationsbidrag för barnomsorg på obekvämt arbetstid under åren 2012–2014. Motionen avstyrktes i utbildningsutskottets betänkande 2011/12:UbU1. Riksdagen beslutade enligt utskottets förslag.

Vänsterpartiet föreslog i partimotion 2011/12:Ub476 av Lars Ohly m.fl. (V) att 1 850 miljoner kronor skulle anvisas för 2012 till följd av ett förslag om att införa en skyldighet för kommuner att erbjuda barnomsorg på obekvämt arbetstid. Motionen avstyrktes i utbildningsutskottets betänkande 2011/12:UbU1. Riksdagen beslutade enligt utskottets förslag.

Finansutskottets ställningstagande

Utbildningsutskottet har berett finansutskottet tillfälle att yttra sig över de båda motionerna i ljuset av att utbildningsutskottet är berett att föreslå riksdagen ett tillkännagivande om ett särskilt statligt stimulansbidrag till kommuner som erbjuder barnomsorg under obekvämt arbetstid. Finansutskottet begränsar sitt yttrande till budgetaspekter av ärendet.

Förslaget innebär att regeringen kommer att uppmanas att utarbeta ett förslag om hur ett stimulansbidrag skulle kunna utformas och hur stora bidrag som skulle kunna lämnas. Det är därmed ännu en öppen fråga vilka statsfinansiella konsekvenser som ett eventuellt stimulansbidrag skulle få.

Från finansutskottets utgångspunkt är det viktigt att de statsfinansiella konsekvenserna av att eventuellt införa ett stimulansbidrag beaktas inom ramen för den årliga budgetprocessen. Utskottet har vid flera tillfällen, bl.a. i samband med behandlingen av regeringens skrivelse Ramverk för finanspolitiken, framhållit den breda parlamentariska förankring som sedan mitten av 1990-talet finns kring behovet av sunda offentliga finanser och hur det finanspolitiska ramverket ska användas för att uppnå detta (bet. 2010/11:FiU42). Den nya budgetprocessen, med bl.a. användningen av rambeslutsmodellen i riksdagen, har varit en starkt bidragande faktor till den goda utvecklingen av de offentliga finanserna sedan mitten av 1990-talet. Utskottet vill betona vikten av att varje ny utgift för staten alltid föregås av en grundlig beredning av regeringen och att utgiftspåverkande beslut fattas inom ramen för den ordinarie budgetprocessen.

Stockholm den 17 april 2012

På finansutskottets vägnar

Anna Kinberg Batra

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Kinberg Batra (M), Fredrik Olovsson (S), Elisabeth Svantesson (M), Pia Nilsson (S), Göran Pettersson (M), Jörgen Hellman (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Carl B Hamilton (FP), Bo Bernhardsson (S), Staffan Anger (M), Per Bolund (MP), Anders Sellström (KD), Erik Almqvist (SD), Ulla Andersson (V), Sven-Erik Bucht (S) och Emil Källström (C).